

HERZENTŐL LENINIG

AZ OROSZ POLITIKAI GONDOLKODÁS NEMZETKÖZI JELENTŐSÉGÉRŐL

Herzen halálának és *Lenin* születésének 100. évfordulója alkalmat nyújt arra, hogy rövid áttekintést adjunk az orosz politikai gondolkodás fejlődéséről, *Lenin* hatalmas horderejű munkásságáról, nemzetközi jelentőségükről.

Oroszország már a XVIII. században és a XIX. század első negyedében a haladó gondolkodás, a forradalmi társadalmi eszmék és a schopenhaueri materializmus továbbfejlesztésének egyik központja volt. Szoros eszmei kapcsolatban állt Franciaországgal, Németországgal, és a haladó társadalmi gondolkodás más nagy központjaival. A XIX. század harmincas és negyvenes éveiben a társadalmi és politikai eszmék fő irányzatai is az orosz társadalom növekvő ellentmondásait és osztályharcát tükrözték. Erre az időszakra esik a kapitalizmus fokozatos megerősödése, mely egyre nagyobb tért hódított Oroszország gazdasági életében. Az 1826—1854 közötti parasztmozgalmak, az 1830-as franciaországi forradalom, az angliai chartista mozgalom és különösen az 1848—49. évi franciaországi, németországi, olaszországi, ausztriai és a magyarországi forradalmak is hatottak a politikai gondolkodókra. Egészében véve azonban a társadalmi gondolkodás, ezen belül a *politikai gondolkodás fejlődésének alapja a jobbágyrendszer egyre elmélyülőbb válsága és a parasztok élesedő hűbériségellenes harca* volt. Nem jött még létre a forradalmi munkásmozgalom.

„A cár 1861. február 19-i manifesztumát nagy harcok előzték meg. Az orosz társadalom, különösképpen a feudális uralkodó osztály két részre szakadt. Az egyik rész a jobbágyrendszer fenntartását kívánta, a másik rész, amelyben a vezető szerepet a liberális burzsoázia vitte, határozottan a jobbágyság megszüntetését kívánta. Ez a másik „párt” sem kívánt forradalmi átalakulást, de felülről jövő intézkedések útján a cári monarchia és földbirtokok fenntartásával akarta a jobbágyszabadítást. Haladó, valóban forradalmi átalakulást csak a forradalmi demokraták kívántak.” Ez utóbbiak fejezték ki a dolgozó tömegek s a parasztság szabadságmozgalmának politikai eszméit. Figyelmet fordítottak a nyugat-európai munkások kizsákmányolásának, politikai jogfosztottságának és a burzsoázia által való elnyomásának vizsgálatára, kritikai elemzésére. Kiemelkedő szerepet vitt ebben *Herzen*, *Dobroljubov*, *Csernisevskij* és *Belinszkij*.

Herzen a XIX. századi oroszországi felszabadító mozgalom kiemelkedő egyénisége. Már korán felismerte a jobbágyság és a cári önkény tarthatatlanságát, korszerűtlenségét. Az oroszországi forradalmi fellendülés hatására határozottan a paraszti, forradalmi demokrácia oldalára állt. Szükségszerűnek tartja a társadalom fejlődését, amelynek végeredménye majd a szocializmus lesz. Felismerte, hogy a szocializmus forradalom útján győz majd, s e forradalom erőszakos módon fogja megsemmisíteni a régi rendszert. *Herzen* Ogarjovval együtt dolgozta ki az „orosz parasztszocializmus” utópisztikus elméletét. *Herzen* akkor azt a helytelen nézetet vallotta, hogy a parasztság „szociális forradalma” fogja majd megdönteni a fennálló társadalmi rendszert. Mint a forradalom lelkes híve (az 1848-as francia forradalomnak szemtanúja) védelmezte a felkelő népet, támadta a reakciós és népellenes nagyburzsoáziát.

A 48-as forradalmak veresége, az európai történelem alakulásának hatására szkepticizmus vett rajta erőt. *Lenin* szerint ez a szkepticizmus a burzsoá demokrata „osztályfeletti” illúzió terméke, de a proletariátus kemény, megtörhetetlen, legyőzhetetlen osztályharcához való átmenet formája. Ezt további munkássága is igazolja. 1863-ban sikraszállt a cárizmus elleni lengyelországi fegyveres felkelés támogatása mellett. A *lengyel haladó társadalmi gondolkodás képviselői felhasználták s magu-*

kévé tették az orosz forradalmi gondolkodók nézeteit. Herzen munkásságának nagy jelentősége van ebben. A felkelésben „a vörösök” pártjának balszárnya által hirdetett eszmék is Herzen hatását tükrözik. A haladó lengyel forradalmi vezetőkre a nemzeti kérdéssel kapcsolatos programja gyakorolt befolyást. Herzennek nagy szerepe volt abban is, hogy a felkelés időszakában megszilárdultak a kapcsolatok az orosz forradalom és a lengyel felszabadító mozgalom között.

A cseh Jeseň Václav Frič, aki a lengyel társadalmi megmozdulás tevékeny részt vevője volt, követőivel Herzen hatására csatlakozott az orosz forradalmi demokráta mozgalomhoz. Herzen figyelmet érdemlő tette az is, hogy szabad orosz sajtót alapított külföldön. A „Kolokol” a parasztok felszabadításának és a forradalmi materialista program terjesztésének fontos eszköze volt. Herzen támadta a mechanisztikus nézeteket valló tudósokat, pl. Daltont, és azzal vádolta az agnoszticizmus híveit, hogy tudományos cinizmust tanúsítanak. Elsajátította a hegeli dialektikát, s a *természettudományok terén következetesen materialista nézeteket vall*. Társadalmi és politikai felfogása a forradalmi demokratizmus és az utópikus szocializmus ötvözete. Nem ismerte fel azonban a társadalom osztályjellegét és a munkásosztály történelmi szerepét a szocializmus kivívásáért folytatott harcban.

A proletariátus világtörténelmi szerepét s a proletármozgalmakat csak élete végére kezdte megérteni s nagyra becsülni. Egyre nagyobb érdeklődéssel fordult a proletariátus felé, s kezdte felismerni a munkásosztály nemzetközi szervezetének, az I. Internacionálénak történelmi szerepét, jelentőségét. Műveiben leleplezte a német idealisták misztikus elképzeléseit, valamely nép „isteni kiválasztottságáról”.

Lenin „Herzen emlékére” című cikkében a következőképpen határozta meg Herzen történelmi helyét: „Most, amikor Herzenre emlékezünk, a proletariátus Herzen példájából tanulja megérteni a forradalmi elmélet nagy jelentőségét: — tanulja megérteni azt, hogy a forradalom iránti önfeláldozó hűség, a néphez intézett forradalmi szó nem vesz kárba akkor sem, ha egész évtizedek választják el a vetést az aratástól: — megtanulja, hogyan határozza meg a különböző osztály szerepét az orosz és a nemzetközi forradalomban. A proletariátus e tanulságokkal gazdagodhat, utat fog törni magának, hogy szabad szövetségre lépjen az egész világ szocialista munkásaival, és eltapossa azt a csúszómászót, a cári monarchiát, amely ellen Herzen elsőként emelte fel a nagy harc zászlaját, amikor szabad orosz szóval fordult a tömeghez.”

Belinszkijnek, a nagyszerű publicista kritikusnak eszméi, politikai fejlődése bonyolult, ellentmondásos folyamat, melyre döntően hatott az orosz parasztok harca, a felszabadító mozgalom erősödése. Világnézetére döntő befolyást gyakoroltak a nyugat-európai gondolkodók haladó eszméi, a klasszikus német filozófia és a francia utópikus szocializmus. Elméletének középpontjában „minden ami valóságos, ésszerű” elv áll, amit eleinte egyoldalúan fogott fel. Ennek alapján vizsgálja a társadalmi viszonyokat, így a politikai kérdéseket is. A hegeli dialektika alapján bírálja egyben Hegel idealizmusát. Az idealizmustól kiindulva jutott el a materializmusig.

Továbbfejlesztette a jobbágyrendszer forradalmi bírálatát. Tisztán látta most már, hogy az erősödő parasztmozgalom elkerülhetetlen következménye: a népi forradalom s ezt az elnyomatás alóli szabadulás egyetlen eszközének tekinti. *Követeli az orosz társadalmi visszasságok felszámolását, a jobbágyjog, a testi büntetések megszüntetését, és az igazságtalan törvények felszámolását*. Megteremtette tehát a parasztság radikális forradalmi ideológiáját.

Szembeszállt a szlávofileknek azzal az elképzelésével, hogy az orosz nép „isten-től kiválasztott” nép. Soha nem tagadta meg más népek vívmányait, s arra buzdított, hogy kritikusán sajátítsák el az emberek a külföldi kultúra vívmányait. Belinszkij, mint az I. Internacionálé orosz szekciójának tagja, megismerkedett a marxista eszmékkel, s nagy érdeklődést tanúsított Marx és Engels művei iránt. A nyugati kapitalizmus belső ellentmondásait felismerve, így ír a kapitalizmusról: „Jaj annak az államnak, amely a tőkés kezében van. Ezekben az emberekben nincsen hazafiasság, hiányzik belőlük minden emelkedett érzés. Számukra a háború vagy a

béke csupán az értékpapírok emelkedését vagy esését jelenti, ezen túl semmit sem látnak.”

Belinszkij sok utópista szocialistától eltérően vallotta, hogy a társadalom szocialista átalakítása békés úton nem valósulhat meg. Hitt a szocializmus győzelmében, ahol „nem lesz gazdag, nem lesz szegény, sem cárok, sem alattvalók, de lesznek barátok, lesznek emberek”. Lelkesedéssel írt a francia forradalomról, a jakobinusok harci módszereiről. Egy 1841-ben kelt levele tükrözi vissza leghívebben politikai hitvallását: „Most megértem a francia forradalmat, megértem Marat véres szabadságszeretét is, véres gyűlöletét mindennel szemben, ami akárcsak egy címeres hintó formájában is válaszfalat vonhat ember és ember közé. Fanatikus, vad szeretet fejlődött ki bennem emberi személyiség szabadsága és függetlensége iránt. Új eszmék felé sodródtam: a szocializmus eszméje ragadott magával, amely az eszmék eszméjévé, a lét létévé, a kérdések kérdésévé, a hit és a tudás alfájává és omegájává vált számomra.” Belinszkij már kora ifjúságában, Herzen és a haladó orosz irodalom eszméinek hatása alá került. Munkásságának kezdete az oroszországi parasztmozgalom felfelé ivelésének és nyugat-európai forradalmi hullám visszaverésének idejére esik. A forradalmak veresége érleli meg benne a nyílt osztályharc szükségességének gondolatát, melyet a feudális rendszer forradalmi megdöntéséhez elengedhetetlennek tart. Bizonyította, hogy a történelem nem lassú és fokozatos reformok útján, hanem megrázkódtatások, forradalmi átalakulások formájában halad előre, hogy a demokratikus forradalom törvényszerű és szükségszerű. Igyekezett helyes forradalmi ideológiát kialakítani, hiányát a forradalmak bukásának döntő okaként értékelte. Megpróbálta az elmélet és a gyakorlat összekapcsolását is, az elmélet gyakorlati felhasználását. Az 1848-as forradalmak hatására közeledett egyre inkább a „vörös köztársaság” megvalósításának gondolatához.

Az 1861. évi reform idején Csernisevskij és követői harcra szólították fel a nép alsó rétegeit a cárizmus ellen. Felszólították elsődlegesen a parasztokat, hogy készüljenek fel az oroszországi népi felkelésre, amelynek az ország egész területén egyidőben kell megkezdődni. Csernisevskijjal is szoros kapcsolatot tartott az 1863–64. évi lengyel felkelés „vörösök” pártjának balszárnya. Nem egy ízben síkraszállt az orosz, lengyel és más szláv népek forradalmi szövetsége mellett, rámutatva egyben arra a különbségre, ami az orosz forradalmárok és a szlávofil „igazi polgári zarándokok” között van.

Munkássága Herzen és Belinszkij nézeteinek továbbfejlesztését és konkretizálását jelentette. Az *idealisták ellen nemcsak orosz, hanem nemzetközi viszonylatban is harcolt*. Kiindulópontjául Hegelnek a „forradalom algebrájaként” felfogott dialektikája szolgált.

Forradalmi demokratizmusa és materializmusa lehetővé tette számára, hogy felismerje a hegeli dialektika idealizmusát és korlátozottságát. A fejlődés dialektikája szolgált alapul ahhoz, hogy az új társadalmi rendszerek keletkezésének és a régi rendszerek megszűnésének törvényszerűségeit felismerje. A dialektika nyújtott neki segítséget ahhoz is, hogy leleplezze a burzsoáziát, bírálja a hódító háborúkat. Az orosz élet történelmi körülményei folytán azonban még nem vált dialektikus materialistává.

Csernisevskij harca *nemzetközi jelleget öltött, egybefonódott a nemzetközi forradalmi, demokratikus erők harcával*. Csernisevskij küzdelme tehát objektíve tett szert nemzetközi jelentőségre. Az 1848-as forradalom idején a fiatal Csernisevskij a forradalommal való együttérzését juttatta kifejezésre, a magyar forradalmi hadsereggel teljes mértékben rokonszenvezett, és a cári csapatok vereségét kívánta. Engels azt írta, hogy Csernisevskij „nagy gondolkodó, akinek Oroszország oly végtelenül sokat köszönhet, és akinek lassú meggyilkolása — azáltal, hogy sok esztendőre száműzetésbe küldték a szibériai jakutok közé — örök szegényfoltja marad a »felszabadító« II. Sándor emlékének”. Lenin megállapította, hogy Csernisevskij „utópikus szocializmusa ellenére is rendkívül elmélyült kritikusa volt a kapitalizmusnak, következetes és harcos demokratának, rettenthetetlen forradalmárnak, a nép

pártfogójának, a paraszti forradalom eszményi vezetőjének, az orosz szociáldemokrácia előfutárának tartotta Csernisevszkijt”.

Dobroljubov már diákéveiben szembefordult a feudális, reakciós ideológiával, Belinszkij, Herzen, Csernisevszkij hatására forradalmi demokratává, materialistává vált. Munkásságának eszmei alapja forradalmi demokratizmusa volt. Csak a tömegek forradalmi erejében bízott, a történelmi mozgató erőket a néptömegekben látta, de nem hanyagolta el a történelmi személyiségek szerepét sem. Úgy vélte, hogy a népi mozgalmak mindig előbbre vitték a történelmet, és mélységesen hitt a nép élet-erejében. Az osztályharc szerepét hangsúlyozva bizonyította, hogy a „felülről jövő” intézkedések nem szüntethetik meg a feudális elmaradottságot. Az osztályharc tényét és fejlődését teljesen törvényszerűnek ítélte egy olyan társadalomban, ahol kizsákmányolók és elnyomottak állnak egymással szemben. Nem értette meg azonban az akkori oroszországi viszonyok között a szocialista forradalom igazi tartalmát, abban hitt, hogy a szocializmust egy parasztforradalom fogja létrehozni.

Dobroljubov leleplezte a kapitalista rendet és annak a népre gyakorolt elnyomását. Nyilvánvalóvá vált előtte, hogy a polgári demokrácia csak szólam, frázis, amelynek célja: a tömegek félrevezetése. A kapitalizmus viszonyai között elképzelhetetlennek találja a demokrácia megvalósulását. Megállapítja, hogy a valóban demokrata, azaz a szocialista társadalom csak forradalmi harcral valósítható meg. Dobroljubov a hegeli dialektikát materialista módon Belinszkijhez és Csernisevszkijhez hasonlóan próbálta értelmezni. A történelmi materializmusig nem tudott ugyan eljutni, ezért nem alakíthatott ki helyes nézetet a szemben álló erők társadalmi harcáról.

A szocialista társadalom lényegéről azonban *zseniális megsejtései* voltak. Szükségesnek tartotta, hogy „az ember jelentőségét a társadalomban személyes erői határozzák meg, s hogy az anyagi javakból mindenki szigorúan munkája mennyiségének és minőségének megfelelően részesüljön”. Előre látta azt is, hogy az emberek a szocialista társadalomban szívesen, hajlamaiknak megfelelően fognak dolgozni, mindenki tanulni fog, hogy minél jobban végezhesse dolgát, s hogy ebben a társadalomban lehetetlen a henyelés.

A forradalmi demokraták előkészítették az oroszországi talajt a marxista eszmék befogadásához, és a *szocialista demokrácia előfutárai voltak*. A paraszti forradalmi demokrácia álláspontjáról kiválóan bírálták a kapitalizmust, a polgári liberalizmust, éppen az előzőekben kifejtettek alapján. Meg kell állapítanunk, hogy a forradalmi demokráciának, mint a leninista filozófia előtti egyik filozófiai tannak sajátos vonása volt, hogy a társadalmi jelenségeket alapjában idealista módon fogta fel. A XIX. század forradalmi demokráciájának tanításai ugyanis a XVII–XVIII. század metafizikus materializmusától eltérően, a fejlődés dialektikus eszméire támaszkodtak, amelyekből azt a következtetést vonták le, hogy a forradalom törvényszerű, mégsem dolgoztak ki olyan egységes filozófiai tanítást, amely a világ szocialista alapon való átalakításának átfogó tudománya lett volna. Ennek alapján a forradalmi demokrácia materialista tanításait, típusát, jellegét, egész eszmei tartalmát tekintve, a marxizmus előtti filozófiához kell sorolnunk.

Hogy miként váltak Marx és Engels tanai annak az oroszországi munkásmozgalomnak ideológiai gyökerévé, amely először valósította meg a történelem folyamán a szocialista államot, gyakorlati bizonyítékát adván a marxi tanítás helytállóságának, ahhoz rövid történeti áttekintés volt szükséges. Az oroszországi kapitalista fejlődés egyik sajátossága tehát, hogy a proletariátus kialakulása a feudális kötöttségek, illetve a burzsoázia és a feudális nemesi reakció kompromisszuma folytán akadályozott. A 80–90-es években meginduló tökekkonzentrációs folyamat azonban itt is jelentősen megkönnyítette a szervezkedés lehetőségét, a hatvanas években még ösztönösek a megmozdulások, a hetvenes évekre már kimondottan politikai követeléseket hangoztattak, míg 80-ra forradalmi lendületet kapva már elhatárolták a „munkás-örök” magukat a narodnyikok illúziókkal telt céljaitól. Forradalmi programmal alakult

már meg a Dél-Oroszországi Munkásszövetség, melynek hiányos taktikája miatt kezdetleges voltát feltétlenül meghaladta a három évvel később megalakult Észak-Oroszországi Munkásszövetség, amely már politikai szabadságjogokat követelt, ki mondta a nyugati szociáldemokrata pártokhoz való csatlakozását, felismerte a munkásság történelmi jelentőségét. Az orosz forradalmi demokraták mozgalma és tanítása így vált a munkásosztály legértékesebb forradalmi hagyományává. A XIX. század 80–90-es évei Nyugat-Európában békés időszakot, Oroszországban pedig a forradalmi válság idejét jelentették.

Az államról szóló marxi tanítás védelmében, annak továbbfejlesztőjeként lépett fel Oroszországban Vlagyimir Iljics *Lenin*. Meglátta az ökonomizmus és a plechanovi opportunizmus tudománytalanságát és a proletariátust eláruló céljait, felfedezte a Marx által kimunkált proletárdiktatúra elméletét, gazdagítva a szovjet hatalom szerepét, a demokrácia-diktatúra „áthidalhatatlan ellentét”-ét a dialektika alkalmazásával feloldotta, bizonyította a proletárdiktatúra legdemokratikusabb voltát, a szocializmus egy országban való győzelmének lehetőségét. Ragyogó egységbe szintetizálja a marxizmus elméletét és a munkásmozgalom gyakorlatát. Csak ez az egység vihette ugyanis diadalra a Nagy Októberi Szocialista Forradalmat, amely végső bizonyítékát adta a proletárdiktatúra szükségességének és így az egyik legfontosabb marxi tanítás helyességének is, miszerint a lenini megfogalmazás értelmében a proletárdiktatúra a munkásság és a parasztság különleges szövetsége a kapitalizmus teljes megdöntése és a szocializmus végleges megteremtése céljából. *Felhívja a figyelmet a diktatúra elnyomó funkciójának másodlagos, korlátozott és ideiglenes volta.*

A proletárdiktatúra lenini koncepciója szerint új típusú állam, amelynek egyik jellegzetessége épp abban van, hogy átmeneti, mintegy előkészítője a társadalom kommunista alapokra helyezésének, továbbá, hogy a volt kizsákmányoló osztályok elnyomásának eszköze. A proletárdiktatúra a munkásság és parasztság olyan szövetsége, melyben a munkásságé a vezető szerep, és amely nem csupán az államhatalom apparátusa, hanem a tömegszervezeteknek a kommunista párt vezetése alatt álló egész rendszere. A szocialista állam új típusú volta abban rejlik, hogy a történelemben először keletkezik olyan állam, amely megszünteti a kizsákmányolás gazdasági alapját. Továbbá a proletárdiktatúra képes csak az osztály nélküli társadalom felépítésének céljával megindult forradalom vívmányát fenntartani. A proletárdiktatúra három vonatkozását emelte ki Lenin. A proletárdiktatúrát fel kell használni: a volt kizsákmányoló elnyomására, a kizsákmányolt tömegek végleges elszakítására a burzsoáziától és az osztály nélküli társadalomra való áttérés megszervezésére. E három oldal egységes, de a fejlődés egyes szakaszaiban más-más oldal kerül természetesen előtérbe. A proletárdiktatúra egyszersmind egy új fajta demokráciát is jelent a burzsoá demokráciával szemben, amennyiben a kisebbséggel szemben diktatórikus csupán, demokratikus azonban a munkásosztállyal és szövetségeseivel, a dolgozó néppel kapcsolatban, mely a társadalom többségét teszi ki.

Hogy a szocialista állam a kizsákmányoló állam típusával szemben magasabb rendű, az mind gazdasági, mind politikai, mind pedig ideológiai szempontból bizonyítható, amennyiben gazdasági alapja a termelőeszközök társadalmi tulajdonán nyugvó szocialista gazdasági rendszer, *mint politikai hatalom a társadalom túlnyomó többségének érdekeit realizálja*, az állampolgári szabadságjogokat nemcsak deklarálva, hanem ténylegesen *garantálva* is, miközben a tanácsrendszer segítségével a tömegeknek helyt ad az államvezetésben, míg kultúrpolitikájával a leggazdagabb művelődési lehetőségeket biztosítja.

A proletárdiktatúra nem örök időkre áll fenn a szocialista társadalom történetében, hanem állandóan változik az állam elnyomó funkciója elhalásának mértéke szerint. Így válik a proletárdiktatúra állama *össznépi állammá*. Ez a változás azonban már nem társadalmi forradalom eredménye, hanem békés, tervszerű fejlődése. Ennek természetesen *osztályszerkezeti feltétele*, hogy a kizsákmányoló osztályok utolsó maradványai is eltűnjenek, és a munkásság, parasztság és az értelmiség bizonyos

egysége jöjjön létre. Mindez azonban nem érinti azt az alapvető elvet, miszerint a munkásság vezető szerepét a kommunizmus építése korszakára is megtartja.

Lenin államelméletének megkülönböztető vonásai: a tudományosság, az események elemzésének mélyreható vizsgálata, a tudományos politika kidolgozása, és a tömegek harci tapasztalatainak összekapcsolása és elméleti általánosítása. Lenin tevékenysége, tanítása óriási befolyást gyakorolt az oroszországi és a nemzetközi felszabadító mozgalomra, megadta e mozgalomnak a forradalmi céltudatosságot. A kommunista és munkáspártok nemzetközi tanácskozásán Vlagyimir Iljics Lenin születésének 100. évfordulójára kiadott felhívás a következőket mondja: „A világot átfogó szocializmusnak, a munkás és nemzeti felszabadító mozgalomnak minden tapasztalata igazolta a marxista—leninista tanítás nemzetközi jelentőségét. A szocialista forradalom győzelme az országok egy csoportjában, a szocialista világrendszer létrejötte, a munkásmozgalomnak a tőkés országokban elért vívmányai, volt gyarmatok és félgymarmatok népeinek kilépése az önálló társadalmi, politikai tevékenység küzdőterére, az antiimperialista harc sohasem látott fellendülése: mindez a korunk alapvető szükségleteit kifejezésre juttató leninizmus történelmi igazságát bizonyítja.” Lenin Marx és Engels után a munkásmozgalom gyakorlatának általánosításával, a proletárharc új formáinak és szervezeteinek kidolgozásával a nemzetközi munkáosztály olyan *elméleti fegyverhez* jutott, amely lehetővé tette harcának sikeres megvívását.

Oroszország a XX. század elején egyesítette magában az egész világ imperializmusára jellemző ellentmondásokat, a munka és a tőke, a fejlődő kapitalizmus és a jobbágyi maradványok közötti ellentmondásokat. A feudális maradványok felszámolása, a dolgozók felszabadítása, a nemzeti elnyomás megszüntetése más államok számára is fő problémaként jelentkeztek. Miután a világ egyik legnagyobb országa volt, szükségszerűn részt kellett vennie az imperialista tömbök egymással vívott harcában, de ugyanakkor a legfejlettebb tőkés államokkal függő viszonyban állott. A proletáriátus számának növekedésével, kizsákmányolása fokozódásával, a jobbágy-sorban levő parasztok elnyomásával összefüggésben Oroszország az imperializmus világrendszerében a leggyengébbnek bizonyult. Ezek a körülmények tették világtörténelmi jelentőségűvé a munkáosztály harcát. A társadalom forradalmi ereje a munkáosztály volt, mely harcának kezdetétől fogva Marx és Engels tudományos elméletére és tanítására támaszkodott. *A marxizmus befogadásához döntő mértékben járult hozzá Herzen, Csernisevskij és a többi forradalmi demokratának tanítása, tevékenysége.*

A tudományos szocializmusnak és a munkások tömegmozgalmának egyesítése a Lenin vezette bolsevik párt érdeme. A bolsevik párt megteremtésével a nemzetközi szocialista mozgalom történetében először történt, hogy a munkáosztály programjában a proletárdiktatúra megteremtésének követelése szerepelt. Lenin dolgozta ki a proletár pártról szóló tanítást. Elgondolása szerint a proletáriátus élcsapatának szervezett politikai szervnek kell lennie. Hangsúlyozta, hogy a forradalmi mozgalomhoz a *forradalmi elmélet* elengedhetetlen. Ezért csak élenjáró elmélettel rendelkező párt képes betölteni ezt a szerepet. A bolsevik párt egészében véve, tartalmát tekintve *internacionalista*. Létrejöttétől kezdve a nemzetközi kommunista mozgalom érdekében és képviselőjeként lép fel.

Lenin mutatott rá arra, hogy a *proletáriátus szövetségese a szocialista* forradalomban a *paraszttság*. Bizonyította, hogy a dolgozó paraszttság nemcsak a földesúri hatalom megdöntésében érdekelt, hanem a nagytőke uralmának megdöntésében is, hiszen a *szocializmus és az agrárkérdés gyökeres megoldása szerves összefüggésben van egymással*. Teljes elméletet és programot dolgozott ki a földkérdésre vonatkozóan. Lenin mutatta ki, hogy az imperializmus korszakában a demokratikus és a szocialista feladatok kapcsolata miatt nagy jelentőségű a *középrétegek bevonása a demokráciáért és a szocializmusért folyó harcba*. Ezt a tételt az oroszországi és a más országokban lezajlott forradalmi események is igazolták.

A Lenin vezette bolsevik párt tevékenységében a marxista—leninista elméletnek a *forradalmi gyakorlati való egysége* érvényesül. A döntő rohamra akkor szólította fel a tömegeket, amikor már kialakultak a megfelelő objektív és szubjektív feltételek.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom az egész világnak példát mutatott. A szocialista világforradalom első győzelmes aktusa volt. Irányt mutatott a nemzetközi felszabadító mozgalomnak, „megmutatta az egész világnak a szocializmushoz vezető utat, és a burzsoáziának, hogy közeleg diadalának vége”. Az Oroszországban történt forradalmi átalakulás megbízható bázist teremtett a nemzetközi felszabadító mozgalom számára.

Lenin tanítása szerint a szocializmus *anyag*i bázisa csak a magasan fejlett, a tudomány és a technika legújabb vívmányain alapuló ipari termelés lehet a népgazdaság minden ágazatában. Tudományosan bebizonyította, hogy a kisárutermelők bekapcsolása a szocialista termelési viszonyokba elengedhetetlenül szükséges, megjelölve ennek módjait. A tervgazdálkodás megteremtése is Lenin érdeme. Az anyagi javak szocialista elveknek megfelelő *elosztását* döntő jelentőségűnek tartja a termelékenység, a munka minőségének fokozásában. Felismerte azt is, hogy a megvalósítandó tervek sikere döntő mértékben *az emberektől* függ. Ezt írja: „Kipróbálni és felismerni az igazi szervezőket, a józan észjárású és gyakorlati érzékkel bíró embereket, olyan embereket, akik a szocializmus iránti hűségüket egyesítik azzal, hogy nagy hűhó nélkül (és a zűrzavar és zenebona ellenére) kialakítsák a nagyszámú ember energikus és baráti együttes munkáját a szovjet szervezet keretei között.”

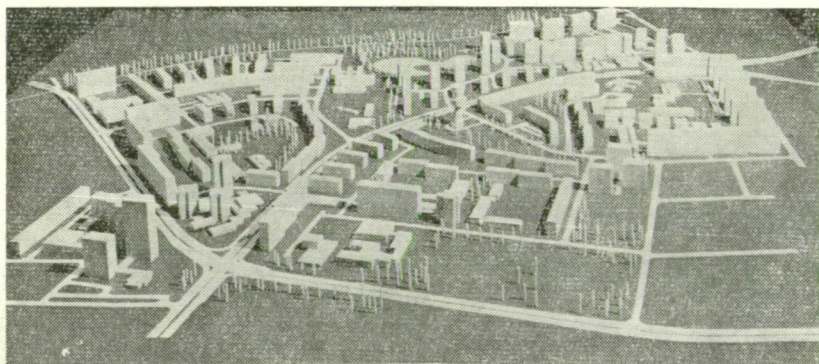
Lenin dolgozta ki a munkásegység gondolatát, amelyet a kommunista pártok ma is fegyverüknek tekintenek. De a forradalom győzelmének elengedhetetlen feltételül jelölte meg azt a szövetséget is, amelyet a munkásosztály *minden olyan réteggel köt, amely szembekerül a monopóliumok hatalmával*. Többször hangsúlyozta a ma már volt *gyarmati országok* hatalmas történelmi jelentőségű sajátosságát. „...Ezeknek az országoknak rendkívül fontos jellemvonása az, hogy uralkodnak még a kapitalizmus előtti viszonyok és ennél fogva ezekben az országokban szó sem lehet tiszta proletármozgalomról.” „Helytelen az a feltevés, hogy a fejlődés kapitalista szakasza elkerülhetetlen az elmaradott népek számára.” A gyarmati függőségtől megszabadult népek a világszocializmus támogatásával, forradalmi erők vezetésével elkerülhetik a kapitalizmust.

A lenini tanítás igen lényeges része a *proletár internacionalizmus* megvalósításáról vallott nézete. „A tőke nemzetközi erő — mondotta Lenin —, legyőzéséhez a munkások nemzetközi szövetsége, nemzetközi testvérisége szükséges.” Az internacionalista politika központi kérdésének a nemzeti és a nemzetközi oldal helyes összehangolását tekintette a proletár pártok tevékenységében. A szocialista világforradalom közös érdekeiért vívott harc elengedhetetlen feltétele, hogy a kommunista pártok eredményesen teljesítsék *saját országuk* nemzeti és társadalmi felszabadulásának feladatait. Lenin hangsúlyozta, hogy a proletár nemzetköziséghez való hűség a nemzetközi imperializmus legyőzésének fontos biztosítója. Rámutatott arra a nagy jelentőségű tényre, amelyet az *egy-egy országok konkrét történelmi sajátosságai jelentenek* s e sajátosságok figyelembe vételét a kommunista pártok elengedhetetlen feladatának tekinti. Ugyanakkor mindig síkraszállt a kommunista mozgalom *nemzetközi taktikájának* egysége mellett.

Lenin kezdeményezésére alakult meg a III. Kommunista Internacionálé, amely világméretekben egyesítette a marxizmus—leninizmust és a nemzetközi munkásmozgalmat. Lankadatlanul gondot fordított a nemzetközi kommunista mozgalom alakulására és fejlődésére. Megfogalmazta az új típusú marxista—leninista párt tevékenységének legfontosabb elveit. Lenin az évszázad első olyan gondolkodója volt, aki a *korabeli természettudományos vívmányokban* is észrevette a grandiózus tudományos forradalom kezdetét. Fel tudta tárni és filozófiailag meg tudta alapozni a nagy természetkutatók alapvető felfedezéseiben rejlő forradalmi értelmet. Lenin megmutatta a *helyes utat* a kizsákmányoló hatalmának megdöntésére és a proletár-

diktatúra bevezetésére, a feudális burzsoá magántulajdonnak társadalmi szocialista tulajdonná változtatására, az agrárkérdésnek a parasztok javára történő igazságos megoldásokra, a függetlenségüktől megfosztott népeknek a gyarmati és nemzeti elnyomás alól történő felszabadítására, a szocializmus felépítéséhez szükséges politikai és gazdasági előfeltételek megteremtésére. Így Lenin fellépése hatott a magyar munkásmozgalomra is. Az oroszországi hadifoglyok mozgalmában tevékenykedő magyar forradalmárok legkiválóbb vezetői közvetlenül Lenin környezetében ismerkedtek meg a bolsevikok eszméivel, a forradalmi tömegmozgalmak szervezésével, irányításuk lenini gyakorlatával. 1917 októbere után aktív részesei voltak a proletárforradalomnak, s magukkal hozták győzelmének legfőbb tanulságait. Lenin eszméit követve, a magyar munkásmozgalom legjobb erőiből jött létre a magyar munkásosztály forradalmi pártja, amely megteremtette a Magyar Tanácsköztársaságot, amely a magyar társadalom százados megoldatlan kérdéseire megoldást adva bizonyította a szocialista forradalom alapvető igazságának, a marxizmus—leninizmusnak egyetemes érvényét is.

Leninnek a magyar munkásokhoz küldött üzenete hangsúlyozza a Magyar Tanácsköztársaság történelmi jelentőségét. Ez egyúttal világos összefoglalása a lenini állam- és forradalomelméletnek, a proletárdiktatúráról vallott lenini nézeteknek, amelynek talaján állva született meg 1945-ben a szabad, független Magyarország. Lenin eszméiből merít ma erőt szocialista népköztársaságunk.

SZEGED-TARJÁNTELEP BEÉPÍTÉSI TERVE (6000 lakás + kapcs. beruh.)
 Tervezők: TAKÁCS MÁTÉ, BARTUCZ JÁNOS, TAKÁCS JÁNOSNÉ
 Modell: KRATOCHWILL MÁTYÁS
 Fotó: BUZSAKI FERENC